

CẦN RÚT KINH NGHIỆM TỪ CÚ SỐC DO CÁCH HẠ LÃI SUẤT GÂY RA

VŨ NGỌC NHUNG

Sau 6 tháng thực hiện chủ trương rất đúng đắn là bỏ thuế doanh thu tính dụng để hạ lãi suất chúng ta đã có thể bình tâm rút kinh nghiệm về cách hạ lãi suất. Kinh nghiệm bao trùm là chủ trương rất hay nhưng cách làm không phù hợp thực tế thì hậu quả là mặt tốt không phát huy hết được còn tác dụng tương là phụ lại quá lớn.

Kinh nghiệm thứ nhất là cần sớm bàn bạc các đề xuất của các nhà khoa học để giải quyết những nguy cơ tiềm ẩn đã được phát hiện trên báo chí hay trong các hội nghị. Đầu năm 1994 hội nghị giám đốc ngân hàng đã bàn và quyết định chủ trương hạ lãi suất. Đã có bài báo viết về nguy cơ tiềm ẩn của lãi suất cao. Nhưng đến giữa năm khi tỷ lệ lạm phát hứa hẹn nhẩy lên hai con số, chủ trương hạ lãi suất bỗng nhiên không được NHTW nhắc tới nữa. Trong lần Thủ tướng Võ Văn Kiệt gặp gỡ các nhà doanh nghiệp đầu xuân năm 1995, đề nghị hạ lãi suất được nêu lên và Thủ tướng đã phát biểu là rất tán thành nhưng vấn đề là kế sách hạ thế nào?

Như vậy Thủ tướng thấy rất rõ là cách làm rất quan trọng, đáng lẽ nên hội thảo sớm trong ngành ngân hàng để bàn kỹ kế sách này. Bây giờ ai cũng tiếc giá như NHTW chỉ thị sớm việc hạ khoảng cách cực cao giữa lãi suất tiền gửi tiết kiệm 3 tháng (16,8%) và 12 tháng (24% - kỳ phiếu 12 tháng còn tới 26,4%) như ý kiến đề xuất của một nhà khoa học thì cú sốc gây lổ hàng loạt ngân hàng hiện nay sẽ không xảy ra.

Một số chuyên viên NHTW đổ lỗi cho các ngân hàng thương mại sao không hạ lãi suất tiền gửi ngay từ tháng 10.1995 khi Quốc hội đã quyết định bỏ thuế doanh thu để hạ lãi suất tiền gửi trước đi. Xin thưa rằng đến Quốc hội cũng có đến 49,9% đại biểu hiểu lầm từ ý bỏ thuế doanh thu ngân hàng để hạ lãi suất có lợi cho cả nền

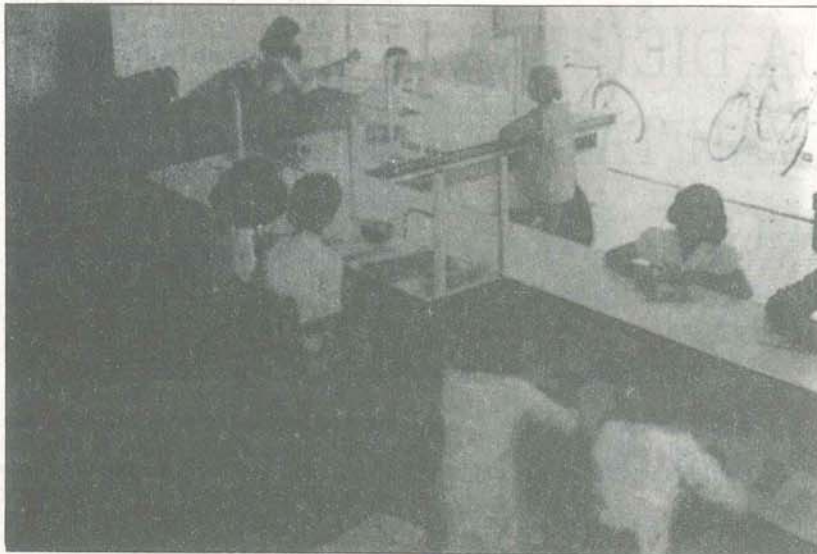
kinh tế sang thành bỏ thuế doanh thu để có lợi riêng cho ngân hàng nên đã bỏ phiếu chống chủ trương hạ lãi suất này. Vậy các ngân hàng thương mại làm sao mà giỏi hơn được. Nếu có ngân hàng nào nghĩ tới việc này cũng không dám làm một mình vì khách hàng sẽ rút hết tiền gửi của họ chuyển sang các ngân hàng khác. Ngay trong hội thảo về bỏ thuế doanh thu để hạ lãi suất, đa số ý kiến chỉ tập trung vào việc bỏ thuế doanh thu để hạ lãi suất cho vay, chỉ có duy nhất một ý kiến đề nghị hạ lãi suất tiền gửi loại 6 và 12 tháng.

Kinh nghiệm thứ hai là cần phải quan tâm toàn diện tới mối quan hệ giữa lãi suất cho vay và lãi suất tiền gửi. Vì không chú ý tới ý kiến thiếu số đề nghị hạ ngay lãi suất tiền gửi loại 6 và 12 tháng, nên trong kế sách hạ lãi suất có chuyên viên NHTW chỉ bám lấy "tối kiến" chênh lệch lãi suất đầu vào đầu ra 0,35% xuất hiện rất ngẫu hứng trong một cuộc hội thảo rồi đem đề nghị lên chính phủ ta ý

kiến của một chuyên gia phương tây.

Lãi suất loại 6 và 12 tháng rất cao đã đẩy lãi suất cho vay thực tế năm 1995 lên tới 30%. Vì vậy hạ ngay lãi suất 9% trong một ngày 1.1.96, từ 30% xuống 21%, quả là một cú sốc kinh tế cực lớn mà người lãnh trọn vẹn hậu quả là các ngân hàng cổ phần. Giờ đây lãi suất tiền gửi loại 1,7% tới 2,2% còn tồn tại tới cuối năm nhưng lãi suất cho vay cũ 2,5% (giữa lãi suất 2,1% và lãi suất thỏa thuận 2,7% theo quy định của ngân hàng nhà nước) hầu như không còn nữa do thời hạn cho vay ngắn hạn thường chỉ là 3 - 4 tháng. Thực tế lãi suất tiền gửi cũ hòa chung với lãi suất mới đang cho ra lãi suất tiền gửi bình quân từ 1,35 đến 1,5% nên cho vay ra 1,75% là lỗ, nên sang tháng 4.96 đã có 9 ngân hàng ở TP.HCM chịu lỗ.

Kinh nghiệm thứ ba là không nên coi nhẹ những nhầm lẫn nhỏ trong tính toán cách hạ lãi suất, cụ thể nhất là trong tính toán tỷ lệ 0,35%. Các ngân hàng phải đánh vật

với bài toán làm sao cho khối lỗi đã tính toán cụ thể như sau:

Tổng tiền gửi huy động được 1000 tỷ phải trả lãi 1,4% theo tỷ lệ (1,75% - 0,35%) mất 14 tỷ.

Cho vay cao nhất 80% nên chỉ thu lãi được 800 tỷ x 1,75% = 14 tỷ. Thế là lỗ toàn bộ chi phí với mức thực tế chung là 3 tỷ. So với 1000 tỷ sẽ có tỷ lệ chi phí 0,3%.

Như vậy muốn hòa vốn phải không thi hành tỷ lệ 0,35%, hạ lãi suất tiền gửi xuống mức bình quân 1,1%. Còn muốn lãi 0,05% theo tỷ lệ 0,35% nói trên phải hạ xuống 1,05%. Đó là con đường tất cả các ngân hàng đều đang phải làm để tự cứu mình.

Một trưởng phòng ở Ngân hàng TW đã nói tính như vậy là sai, phải tính như sau: trả lãi tiền gửi 800 tỷ x 1,4% = 12,2 tỷ.

Như vậy còn lãi gộp 2,8 tỷ (14 tỷ - 11,2 tỷ). Chi phí 0,3% là 2,4 tỷ, còn thực lãi 0,4 tỷ.

Khi ta cộng tay một dãy số dài sai đi sai lại cả chục lần là chuyện bình thường. Nên ở đây tính nhầm 0,3% trên 1000 tỷ tiền gửi sang 0,3% trên 800 tỷ cho vay ra được cũng là chuyện thường tình dễ nhận ra và cười xòa. Tôi đã nói đùa đây quả là một phép tiên chỉ thay cách tính chút xíu mà bớt ngay được 600 triệu chi phí, không cần phải tiết kiệm, hạ lương... Nhưng các tác giả của chuyện nhầm lẫn thường tình này vẫn không nhận ra với cách trả lời đây là cách tính đúng bản chất của vấn đề (!) và còn viết báo khẳng định với chênh lệch 0,35% trên, ngân hàng không lỗ.

Quả thật cách tính trên có chỗ đúng ở điểm phải căn cứ vào tỷ lệ sử dụng tiền gửi huy động được. Từ đó muốn có chút lãi, có thể tính tiếp là:

- Nếu chỉ sử dụng được 70% tiền gửi phải hạ suất tiền gửi xuống 0,875%

ra một kế sách nhằm thực hiện một chủ trương, chính sách. Chủ trương đúng nhưng cách làm sai sẽ hạn chế hiệu quả của chủ trương, chính sách. Ngay khi nghe phổ biến cách hạ lãi suất đột ngột như vậy, hầu hết các ngân hàng đều dự đoán ngay ra cái lỗ sắp tới như các bài toán nêu trên. Tôi cũng nói lên dự đoán của tôi là sang tháng 4 các ngân hàng sẽ bắt đầu lỗ hàng loạt nhưng các chuyên viên trẻ có phép tiên nói trên vẫn khẳng khái là không lỗ. Bấy giờ thực tế có 9 ngân hàng ở TP.HCM bị lỗ đã trả lời ai đúng ai sai.

Kinh nghiệm thứ năm là khi vấn đề bị phát hiện là thả lỏng người ta có xu hướng thắt chặt lại quá đáng như tình hình xé rào lãi suất được thả lỏng các năm 1994 và 1995 đến 1.1.1996 đã bị thắt lại quá đáng. Kinh nghiệm này chưa kịp rút ra thì việc mở L/C trả chậm bị thả lỏng năm

- Nếu chỉ sử dụng được 60% tiền gửi phải hạ lãi suất tiền gửi xuống 0,7%

Nột nhầm lẫn nhỏ thứ hai là đến bây giờ mà một chuyên viên ngân hàng TW vẫn bào chữa rằng tỷ lệ 0,35% là đúng vì ở ngân hàng các nước tỷ lệ chi phí chỉ có 2,5%/năm hay 0,208%/tháng so với chênh lệch 4,2% (0,35% x 12 tháng) của ta. Khi so sánh như vậy quy mô hoạt động quá nhỏ bé của các ngân hàng cổ phần VN đã bị bỏ quên vì với số dư tiền gửi cả nhiều tỷ USD của họ, 0,208% chi phí sẽ là từ 2,08 triệu USD trở lên đủ cho cả chục ngân hàng cổ phần VN chi tiêu. Nhầm lẫn trong so sánh như vậy là chuyện thường tình, nhưng khi đã được chỉ rõ mà vẫn không chịu sửa thì đã thành tai họa cho các ngân hàng thương mại VN.

Kinh nghiệm thứ tư là nên dự đoán những gì có thể xảy ra khi đưa

1995 đã bị thắt chặt quá đáng bằng tỷ lệ ký quỹ 80%.

Tôi cũng nghĩ cái đã qua thì cho qua đi, nhưng cái sắp tới là thành tích tuyệt vời kéo tỷ lệ lạm phát xuống 3,8% trong 5 tháng đầu năm đòi hỏi phải hạ lãi suất xuống nữa cho lãi suất thực không vượt xa tỷ suất lợi nhuận bình quân. Nếu không rút kinh nghiệm sẽ có cú sốc thứ hai rồi ai sẽ gánh chịu? Sắp tới ngành sản xuất tưởng được ưu tiên trong mở thư tín dụng để nhập thiết bị, nguyên liệu trả chậm lại cũng sẽ cũng bị cấm luôn với tỷ lệ ký quỹ 80% này.

Vì vậy rất mong những kinh nghiệm cần rút ra từ cú sốc về cách hạ lãi suất đột ngột và xa thực tế vừa qua sẽ giúp cho cái được đã rất lớn sẽ lớn hơn, cái chưa được sẽ giảm đi để đừng gây ra những tác dụng phụ nặng nề.